

Austatud külalised, lugupeetavad kolleegid!

Me alustasime üheskoos ja tarmukalt ilma ühegi vastuhääleta.

Oli aasta 2007, kohtunike korraline täiskogu

Riigikohtu esimees M. Rask:

Et tekiks PS §-s 148 sätestatud terviklik kohtusüsteem, mis toimiks iseseisva võimuna, on tarvis ka seda, et kolmanda võimu kandjad määratleksid selle võimu arengupõhimõtted. [...] kodanikuühiskonna jaoks ei tohiks olla uus ka see, et arengupõhimõtete arutamise initsiatiiv lähtus kohtunikest, mitte täitevvõimust või seadusandjast. [...] kõik, mis seondub arengupõhimõtete väljatöötamise, formuleerimise ja heakskiitmisega, on tegelik ja avalik. Me anname avalikkusele väga selge signaali, mida kohtunikkond õigusemõistmise arengus õigeaks peab. Dokument hakkab elama oma elu.

Justiitsminister R. Lang:

Olen korduvalt [...] toetanud suunda kohtuvõimu isekorralduse suurendamisele. [...] Ei ole ka saladus, et koalitsioonipartnerid ei leidnud selles küsimuses üksmeelt [...]. Justiitsministeeriumi ja kohtute suhtel on pikk ja huvitav ajalugu. Kohtunikud on ise korduvalt avalikult nentunud, et tänases haldusmudelil Justiitsministeeriumist lähtuv ohutunne mõjus kohtunike ühistundele positiivselt – mobiliseerivalt.

Kohtunike täiskogu 9. veebruari 2007. a otsus: kiita heaks kohtusüsteemi arengu põhimõtted

Hääletus: Poolt: 175, Vastu: 0, Erapooleitud: 11

„4. Põhiväärtusi järgiva ja korrakohaselt toimiva kohtusüsteemi arengu tagamiseks on oluline korrastada kohtusüsteemi ülesandeid ja struktuuri, arendada kohtusüsteemi rahastamist ja kohtuhaldust, süvendada selle enesekorralduslikku alget ning edendada kohtusüsteemi personalipoliitikat ja koolitust.

7. Võimude lahususe põhimõtte edasiarendamiseks tuleb kohtute haldamine lahutada täitevvõimust. Kohtute haldamise ja arengu tagamiseks tuleb moodustada iseseisev kohtuhaldusasutus, mis on nii õiguslikult kui ka organisatsiooniliselt ühtse kohtusüsteemi osa ja allutatud kogu kohtusüsteemi juhtimismudelile.“

Kohtunike korraline täiskogu -2008

M. Rask:

Eelmisel aastal võttis kohtunike täiskogu vastu kohtusüsteemi arengu põhimõtted. On küsitud, et mis sellest dokumendist nüüdseks on saanud. Kõige lihtsam vastus on, et dokument elab oma elu ja töötab. Mitte keegi parlamendi või valitsuse liikmetest ei ole soovinud seda dokumenti maha vaikida, mitte keegi ei ole taotlenud arengupõhimõtetes fikseeritud suundade muutmist ega

tühistamist. Justiitsministeeriumist on korduvalt kõlanud vastus, et arengupõhimõtetele vastu ei vaielda, kuid muudatused kohtusüsteemis ei sünni päevapealt. [...] tahaks loota, et kohtusüsteemi arengupõhimõtetes fikseeritud seisukohtade ellurakendamine muutub seaduste algatamise õigust omavale valitsusele prioriteediks, millega tegelemist edasi ei lükata.

R. Lang:

Mis on aasta jooksul muutunud? Olgem ausad – praktiliselt mitte midagi. Nii nagu enne valimisi puudus Riigikogus poliitiline tahe selle reformiga tegelda, nii on see ka peale valimisi. [...] pean ausalt tunnistama, et mingisugust selget mandaati teemaga seadusandlikul tasandil edasi liikuda justiitsministril ei ole.

Kohtunike korraline täiskogu- 2009

M. Rask:

Ühtne ja oma väärikat kohta tunnetav kohtunike korpus on võimeline põhiseadusliku võimuharuna mõistma seda, et õigusemõistmise probleemidega peab tegelema esimeses järjekorras kohtunikud ise. Ei parlament ega valitsus saa asendada kohtuid õigusemõistmisel ega oma töö korraldamisel. [...] Ometi tuleb tõdeda, et Eestis pole mitte kunagi eksisteerinud ühtset, kolmanda võimuna toimivat kohtusüsteemi, nagu see põhiseaduses kirjas on. Eestile on valdavalt omane olnud täitevvoimukeskne riigiõiguslik mõttelaad, mitte võimude lahususel baseeruv tasakaal. Kohtuvõim ei ole üksikute kohtulahendite summa, vaid süsteemselt ülesehitatud organisatsioon, mille eesmärgiks on tagada korrakohane õigusemõistmine riigis.

Kes otsustab, see vastutab.

R. Lang:

Põhiseaduse § 4 ei ole meil rakendatud ja selline olukord ei ole mõistlik.

Keegi ei vastuta õigusemõistmise kui terviku korrakohase toimimise eest. Kohtukorralduse süsteemis puuduvad mõistlikud eeldused, mis laseksid tekkida süsteemisisesel vastutustundel. See aga seab küsimärgi alla kogu süsteemi jätkusuutlikkuse. Sellises olukorras on Eesti riigi kui terviku toimimise seisukohalt paratamatu ja hädavajalik muuta põhjalikult kohtute seadust.

Sellele järgnes kohtunike 1. erakorraline täiskogu- mai 2009

M. Rask:

Loodame, et meenutada on ainult head, et tänane päev kujuneks teetähiseks kohtusüsteemi enesekorralduse ja arengu protsessis.

R. Lang:

Eesti Vabariigi põhiseadusest loen välja, et Eesti kohtusüsteem on ühtne tervik. Seda ei ole suudetud rakendada 15 aasta jooksul. Täna leian, et oleks aeg astuda see samm ja see lõpuks ära teha ja viia Eesti kohtusüsteemi ülesehitus vastavusse PS-ga. Kohtunikud on ise öelnud, et ta seda soovib, on sõnastanud oma arengupõhimõtted.

Aga siis andsid kohtunikud hinded e hääletasid.

Täiskogu otsustas kohtunike häälteenamusega järgmised põhimõttelised küsimused:

1) kohtunike initsiatiivil eelnõu esitamiseks pole õige aeg;

2) eelnõu ei vasta kohtusüsteemi arengupõhimõtetele, liig ulatuslikud muudatused lähevad kaugemale kui kohtuhaldussüsteemi reformimine

3) kavandatud kohtute haldamise süsteem võib kvaliteeti halvendada, ei soodusta arengut

4) vajadus vähendada kohtunike arvu pole põhjendatud

5) regulatsioon ei taga kohtusüsteemi piisavat rahastamist.

Ja siis saabus vaikus, aga kas ka kõik jutud räägitud said?

Kohtunike korraline täiskogu 2010

M. Rask ei räägi kohtute seaduse eelnõu projekti arengust.

R. Lang:

[] kindlasti ootate nüüd mida ettevaatamatut ütleb justiitsminister Riigikogu menetluses oleva kohtute seaduse eelnõu kohta. Midagi peab ütleva. Võtan siinkohal appi klassikalise filosoofia, õigemini selle käsitluse karupoeg Puhhi ja tema sõprade abil [...] ja seejärel luges minister J. T. Williams'i raamatust karupoeg „Puhh ja filosoofiad“ päris pika ja/kas ka õpetliku lõigu?!

Kohtunike korraline täiskogu- 2011

M. Rask:

Kas saab selle teksti valguses kahelda kohtusüsteemi arengu vajaduses? Praeguseks on aeg näidanud, et saab küll ja üsna edukalt! Kaldun arvama, et tegemist on sügavalt juurdunud, kuid eksliku arvamusega, mis baseerub kehtival olukorral, kus niigi lõhestatud kohtusüsteemis on õigusemõistmine ja kohtute haldamine jätkuvalt üksteisest eraldatud. Kehtiv kohtukorraldus võimaldab ministriumide ja kohtunikonna vastastikuseid etteheiteid, kriitikat ja süüdistusi ning annab mõlemale poolele mugava võimaluse vastutusest hoiduda. Kuigi selle olukorra kestmisest ei võida keegi, tundub mulle üha rohkem, et neid, kes seda olukorda muuta sooviksid, on üsna vähe. [...] Saame üksnes tõdeda, et Riigikogu ei ole kohtusüsteemi enesekorraldusõigust ja iseseisva võimuharuna toimimist aktsepteerinud.

R. Lang:

Ma ei rääkinud kohtute seadusest. Mis seal ikka rääkida. See tuleb järgmisel riigikogul läbi vaielda ja vastu võtta.

Kohtunike foorum, mai 2011

Põhiseaduskomisjoni esimees R. Maruste:

Lõpetada tahan kohtukorralduse teemaga. Lühidalt – senine seis ei saa jätkuda. [...] Ei saa jätta ühte riigivõimu haru sellisesse halduskorraldamatusse olukorda nagu ta praegu on. Kaldun arvama, et olukord, kus justiitsministeerium ei taha ja riigikohus ei saa ning kohtusüsteem elab omapäi on osaliselt ka nende kahetsusväärsete ekstsesside põhjuseks, sest on tekitanud kontrollimatuse, vastutamatus ja väärarvamused vabaduse tunde pikalt ja põhjalikult ette valmistatud eelnõus pakutud põhimõtteline skeem ja lahendused on õiged. [...] Otsustuse tegemise põhiseaduslik vabadus, õigus ja kohustus lasub seaduseandjal ehk Riigikogul.

Justiitsminister K. Michal:

Lähnen nüüd kohtunikele hingelähedasemate teemade ja kohe teile ilmselt kõige tähtsama – kohtute seaduse – juurde. [...] pean tunnistama, et on veel liiga vara teile midagi põhjapanevat öelda või lubada. Sedavõrd suure ja tõsise valdkonna muutmine nõuab igalt ministrilt põhjalikku süvenemist.

Õiguskantsler I. Teder:

Käesoleval ajal, kui Riigikogu uue koosseisuga on kohtute enesekorraldust käsitlev eelnõu ka formaalselt menetlusest manala teele lahkunud (olles eelnevalt poliitiliselt sisuliselt laibastatud), kerkib paratamatult küsimus: kohtud, olles põhiseaduse kohaselt tugev ja reaalne võim, ei ole ise tegevad oma haldamisega vaid neid haldab täitevvõim, kes allub kohtute kontrollile? Kohus kui põhiseaduses sätestatud sõltumatu võim peaks olema enesekorralduslik, nagu seda on nii täitevvõim kui ka seadusandlik võim.

Advokatuuri juhatuse esimees T. Vaher:

Tundub, et täna on kohtusüsteemil kui riigivõimu harul oht langeda seisakusse. Uue kohtute seaduse eelnõu läbikukkumine on seda olukorda tõenäoliselt võimendanud.

Justiitsminister Rein Lang:

Vabandan nende ees, kes loodavad ministrilt kuulda konkreetseid lubadusi ühe või teise õigusemõistmise probleemi lahendamiseks [...] Eelmisel aastal arutlesime koos kohtusüsteemi terviklikkuse üle. Mis on aasta jooksul muutunud? Olgem ausad – praktiliselt mitte midagi. Nii nagu enne valimisi puudus Riigikogus poliitiline tahe selle reformiga tegelda, nii on see ka peale valimisi. Valimistele järgnenud koalitsiooniläbirääkimistel tõusis teema küll üles, kuid pean ausalt tunnistama, et mingisugust selget mandaati temaga seadusandlikul tasandil edasi liikuda justiitsministril ei ole.

Kohtute korraline täiskogu 2012